

Pandemi döneminde okula geri dönen ergenlerin okulla özdeşleşme ve sosyal kaygı durumlarının belirlenmesi

Determination of school identification and social anxiety status of adolescents returning to school during the pandemic period

Beytullah Kılınçat^a, Sibel Küçükoglu^{b,*}

^a Konya Sağlık İl Müdürlüğü, Konya, Türkiye

^b Selçuk Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Konya, Türkiye

ÖZ

Amaç: Pandemi döneminde eğitim-öğretim faaliyetlerinin online olarak yapılması kararı alınmış ve bu durum bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Bu çalışmada, ergenlerin örgün eğitime dönüşü sonrasında okulla özdeşleşme ve sosyal kaygı durumunun belirlenmesi hedeflenmiştir.

Yöntem: Araştırma Mayıs-Haziran 2022 tarihleri arasında tanımlayıcı ve ilişki arayıcı türde tasarlanmıştır. Çalışmaya 6. ve 7. sınıfta öğrenim gören 253 öğrenci katılmıştır. Verilerin toplanmasında “Öğrenci Bilgi Formu”, “Okulla Özdeşleşme Ölçeği” ve “Sosyal Kaygı Ölçeği” kullanılmıştır. Veriler sınıf ortamında yüzyüze toplanmıştır. Verilerin analizi için IBM SPSS 22 programında tanımlayıcı istatistikler ve multiple regresyon analizi kullanılmıştır. Çalışmanın her aşamasında etik ilkelere sadık kalınmıştır.

Bulgular: Araştırma sonucunda, öğrencilerin %62.8’i yüz yüze eğitime geçiş sonrası öğretmen ve arkadaşlarıyla etkileşim kurmada zorlanmadığını belirtirken, %9.1’i ise zorluk yaşadığını belirtmiştir. Okulla özdeşleşme düzeyini cinsiyet, sınıf ve online-yüzyüze akademik başarı algısının ($F(12.418) = 3.844, p < .05; R^2: 0.518$) ve sosyal kaygıya ise cinsiyet ve online başarı algısının ($F(4.484) = 2.068, p < .05, R^2: 0.056$) etkilediği belirlenmiştir. Kız öğrencilerin okulla özdeşleşme düzeyinin erkek öğrencilerden daha iyi düzeyde gerçekleştiği saptanmıştır ($\beta = .142, p < .05$). Öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıf düzeyi, akademik başarı algısı ise okulla özdeşleşme ölçeği puanını azaltan anlamlı değişken olduğu belirlenmiştir ($p < .05$). Cinsiyet değişkeninin sosyal kaygı ölçeği puanını olumlu ve anlamlı etkilediği ($\beta = .138, p < .05$), benzer şekilde öğrencilerin pandemide online sistemdeki başarı durumu algısı ile sosyal kaygı durumu arasında da anlamlı ilişki bulunduğu belirlendi ($\beta = .183, p < .01$).

Sonuç: Sonuç olarak pandemi sonrası okula dönen öğrencilerde okulla özdeşleşme ve sosyal kaygı düzeyleri üzerinde cinsiyet, öğrenim görülen sınıf ve akademik başarı algısı gibi değişkenlerin etkili olduğu belirlendi. Uzun süreli online eğitim alma durumunda kalacak öğrencilerin okula dönüşünde uyum programında bu değişkenlerin dikkate alınması önerilir.

Anahtar Kelimeler: Ergen; okulla özdeşleşme; pandemi; sosyal kaygı

ABSTRACT

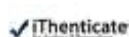
Aim: The shift to online education during the pandemic presented many challenges. This study examined how school identification and social anxiety among adolescents changed when they returned to face-to-face learning.

Methods: This descriptive and correlational study included 253 students from Years 6 and 7. Data were collected via in-person classroom surveys using the “Student Information Form”, the “School Identification Scale” and the “Social Anxiety Scale”. Analyses were conducted using IBM SPSS 22, employing descriptive statistics and multiple regression.

Results: The results showed that 62.8% of students did not experience difficulties interacting with teachers and peers upon returning to school, while 9.1% reported challenges. It was determined that identification with school was affected by gender, class, and perception of academic success online ($F(12.418) = 3.844, p < .05, R^2: 0.518$), and that social anxiety was affected by gender and perception of academic success online ($F(4.484) = 2.068, p < .05, R^2: 0.056$). Female students had higher levels of school identification than males ($\beta = .142, p < .05$). Grade level and perceived academic success negatively influenced school identification scores. Gender had a significant positive effect on social anxiety scores ($\beta = .138, p < .05$) and students’ perception of their academic performance during online learning was significantly associated with their social anxiety ($\beta = .183, p < .01$).

Conclusion: Upon returning to in-person education, factors such as gender, grade level and perceived academic achievement influenced students’ school identification and social anxiety levels. It is recommended that these variables be considered in the adaptation programme for students who will receive long-term online education upon returning to school.

Keywords: Adolescent; identification with school; pandemic; social anxiety

Giriş

Covid-19 pandemisi, dünyada yaşamın her alanında değişikliklere neden olan bir süreci beraberinde getirmiştir. Sağlık ve eğitim gibi hayatın temel yapıtaşlarından olan alanlar başta olmak üzere küresel çapta insan hayatını etkileyen değişimler meydana gelmiştir. Pandemiden sosyoekonomik düzeyi düşük olan ülkelerin daha fazla etkilendiği, anne-çocuk hizmetlerinin ve bağışıklama başta olmak üzere sağlık hizmetlerinin aksadığı, çocukların düzensiz beslenme alışkanlığı kazandığı, kısıtlamalar sebebi ile ev ortamının da spora uygun olmamasından dolayı fiziksel aktivitelerde azalma olduğu, okulların kapalı olmasından kaynaklanan sosyal olarak olumsuzlukların yaşandığı ve uyku düzeninde bozulmaların olduğu ileri sürülmüştür (Umaç & Aydın, 2021).

Pandemi döneminde eğitim öğretim faaliyetlerine yönelik online eğitim kararı alınmış ve bu durum bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Öncelikle öğrencilerin online eğitime katılabilmek için gerekli ekipmanlara ve internet erişimine sahip olması gerekmiştir. Ancak her öğrenci maalesef bu süreçte aynı imkanlara sahip olamamıştır (Morgan, 2020). Ek olarak öğrencilerin neredeyse yarısının bilgisayarı olmadığı ve yine %40'ından fazlasının internet erişiminde sorun yaşadığı/internet erişimi olmadığı, ülkeler arasında da farkların olduğu belirtilmiştir. Örneğin Afrika'da dijital ağların hizmetleri sınırlı iken Avrupa ülkelerinin daha avantajlı olduğu belirtilmiştir (United Nations, 2020).

Kısıtlamaların kaldırılması ile tekrar örgün eğitim yüz yüze başlamış ve okullara uzun bir aradan sonra geri dönmüştür Pandemi süresince sosyal izolasyon, yüz yüze etkileşimlerin azalması ve dijital platformlara bağımlı hale gelen öğrenme ortamları, öğrencilerin sosyal becerilerinin sınırlı gelişmesine ve akran ilişkilerinin zayıflamasına yol açmıştır (Lee, 2020). Uzun süre okullardan uzak kalınması nedeniyle öğrencilerin okula uyum sağlamasında zorluk yaşayabileceği bildirilmiştir (UNICEF, 2020). Okulla özdeşleşme, öğrencilerin kendisini okulla ilişkilendirme, okulla ilgili çıktılarını kabullenme, aidiyet hissetme olarak tanımlanabilir. Okulla özdeşleşemeyen öğrencilerin hem ikili ilişkilerde hem de sosyal ilişkilerde güçlüklerle karşılaştığı ve okula gitmek istememe, okulu bırakma, akademik başarısızlıklar gibi olumsuz sonuçlarla karşılaştığı belirtilmiştir (Voelkl, 1997). Özellikle ergenlik dönemindeki bireyler, bu süreçte hem akademik hem de sosyal gelişim alanlarında önemli zorluklarla karşı karşıya kalmıştır (Loades ve ark., 2020).

Araştırmalar, pandemi sonrası yüz yüze eğitime geçiş yapan çocuk ve ergenlerde sosyal kaygı düzeylerinde artış gözlemlendiğini ve bu durumun okul başarısı, öz yeterlik ve okul aidiyeti gibi psikososyal değişkenler üzerinde olumsuz etkiler oluşturabileceğini göstermektedir (Zhou ve ark., 2020). Dolayısıyla, okula geri dönüş sürecinin sadece akademik değil, aynı zamanda psikososyal bir geçiş dönemi olduğu unutulmamalıdır. Okula geri dönen öğrenciler uzun süre öğretmenlerinden ve arkadaşlarından, okul ortamındaki işleyişten uzak kaldığı için davranışsal, psikolojik olarak da bir uyum süreci geçirmesi gerekir. Literatür incelendiğinde pandemi gibi içinde bulunduğumuz yüzyılda daha önce deneyimlenmeyen özel bir süreçte uzun süre evden eğitim gören adölesanların kısıtlamalar sonrası okula döndükleri bu dönemde uyum sürecini inceleyen çalışmalar oldukça sınırlı kalmıştır. Bu nedenle pandemi sürecinde örgün öğretime dönen ergenlerin okulla özdeşleşme ve sosyal kaygı durumlarının belirlenmesi amacıyla araştırma yapılmasının gerekli olduğu görülmüştür. Salgın durumlarında öğrencilerin okula geri dönüşünce yaşadıkları okulla özdeşleşme ve sosyal kaygı düzeylerinin ve bunları etkileyen faktörlerin bilinmesi eğitimcilere araştırmacılara yol gösterici olacaktır.

Amaç: Araştırmada pandemi dönemi sonrası okula dönen ergenlerin okulla özdeşleşme durumu ve sosyal kaygı durumunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Pandemi sürecinde online eğitimden yüz yüze eğitime geçiş yapan ergenlerin okulla özdeşleşme ve sosyal kaygı düzeyi nedir?
2. Okulla özdeşleşme ve sosyal kaygı düzeyi üzerinde demografik özelliklerin etkisi var mıdır?

Yöntem

Araştırma Tipi

Bu araştırmada nicel araştırma deseni kullanılmış ve tanımlayıcı ve ilişki arayıcı türde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın evrenini Konya ilinde ikamet eden, 6. ve 7. Sınıfta öğrenim gören öğrenciler (N=19.853) oluşturmuştur. Örneklem belirlenirken ortaokul öğrencilerinde sosyal kaygı ölçeğinin kullanıldığı bir çalışma referans alınarak güç analizi yapılmıştır (Aslan & Koç 2018). Analiz sonucunda 0.25 etki büyüklüğü, 0.95 güç ve 0.05 hata payı ile gerekli örneklem büyüklüğünün 251 kişi olduğu bulunmuştur. Konya /Selçuklu ilçesinde 53 adet ilköğretim okulu bulunmakta olup, bu okullar gelişigüzel numaralandırılmıştır. Kura yöntemi ile okullara gidilmiş ve belirlenen örneklem tamamlanıncaya kadar (toplam 4 okul) veri toplanmaya devam edilmiştir. 6. ve 7.sınıf öğrencisi olan, pandemi döneminde okula online şekilde devam etmiş olan, pandeminin etkisi azalınca yüz yüze eğitime geçilen ve gönüllü olarak çalışmaya katılmak isteyen öğrenciler dahil edilmiştir. 8. sınıf öğrencileri (sınav stresinin verilen cevapları etkileyebileceği düşünüldüğü için) ile 5. sınıf öğrencileri (5. sınıflarda ergenliğe girmeyen çocuklar olabileceği için), özel okullarda öğrenim gören ve özel gereksinimi olan öğrenciler çalışma dışı bırakılmıştır.

Veri Toplama Araçları ve Özellikleri

Verilerin toplanmasında “Öğrenci Bilgi Formu”, “Okulla Özdeşleşme Ölçeği” ve “Sosyal Kaygı Ölçeği” kullanıldı.

Öğrenci Bilgi Formu

Form araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanmış olup (Aslan & Koç, 2018; Bellici, 2015; Dündar, 2018; Polat, 2018; Yıldız & Kahraman, 2021) öğrencilerin cinsiyetini, aile tipini, kardeş sayısını, ekonomik durum algısını, eğitim gördüğü sınıf düzeyini, pandemi döneminde uzaktan eğitim sürecinde derslerdeki başarı durumu algısını, yüz yüze eğitimin tekrar başlaması sonrası derslerdeki başarı durumu algısını, pandemi döneminde evde eğitime yönelik imkanların yeterliliğini, pandemi döneminde evde eğitim için hangi materyalleri kullandığını, pandemi döneminde arkadaşları ile olan etkileşimini, uzaktan eğitimin sona ermesi ile okula döndüğünde öğretmen ve arkadaşlarla etkileşim kurmakta zorluk yaşama durumunu sorgulayan sorulardan oluşturulmuştur.

Okulla Özdeşleşme Ölçeği (OOÖ)

Okulla özdeşleşme ölçeğinin orijinal şekli 1996 yılında Voelkl tarafından geliştirilmiş olup, öğrencilerin okulla özdeşleşme durumunu ölçmektedir (Voelkl, 1996). Ölçek, 16 maddeden oluşmakta, “Aidiyet” ve “Değer verme” olarak iki alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek maddeleri “kesinlikle katılmıyorum” (1), “katılmıyorum” (2), “katılıyorum” (3) ve “kesinlikle katılıyorum” (4) olarak puanlanmaktadır. Alınabilecek toplam puan 16-64 arasındadır. Genel skor madde sayısına bölünerek hesaplanır. Puanın dörde yaklaşması okulla özdeşleşmenin yüksek olduğunu, bire yaklaşması ise okulla özdeşleşmenin düşük olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Türkçe formunun geçerlilik güvenirlik çalışması Aydoğmuş ve Balcı (2020) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin genel Cronbach Alfa değerinin Türkçe’ye uyarlanmış formunda 0.95 olması güvenirliliğinin yüksek olduğuna işaret etmektedir (Aydoğmuş & Balcı, 2020). Bu araştırmanın Cronbach Alfa katsayı değeri “aidiyet” alt boyutu için 0.81, “değer verme” alt boyutu için 0.81 olarak hesaplanmıştır.

Sosyal Kaygı Ölçeği (SKÖ)

Çocuklarda sosyal kaygının ölçülebilmesi amacı ile La Greca ve ark. tarafından geliştirilen ölçeğin (La Greca ve ark., 1988), La Greca ve Lopez tarafından 1998 yılında ergenlere uyarlama çalışması yapılmıştır (La Greca & Lopez, 1998). Ölçek öğrencilerin sosyal kaygı düzeyini ölçmektedir. 22 maddeden oluşan likert tipteki ölçek maddeleri “hiçbir zaman” (1), “nadiren” (2), “bazen” (3), “genellikle” (4) ve “her zaman” (5)

olarak puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek toplam puan 22 ile 110 arasındadır. Ölçekten alınan toplam skorun yükselmesi sosyal kaygı düzeyinin de arttığını ifade etmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışması Aydın ve Sütçü tarafından 12-15 yaş grubu ilköğretim ikinci kademedede öğrenim gören 1242 öğrenciyle yapılmıştır (Aydın & Sütçü, 2007). Ölçeğin Türkçe formu orijinal formunda olduğu gibi 3 faktörlü yapıdadır. Bunlar, “Olumsuz Değerlendirilme Korkusu” (ODK), “Genel Durumlarda Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Duyma” (G-SKHD) ve “Yeni Durumlarda Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Duyma” (Y-SKHD) dir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ODK için .83, G-SKHD alt boyutu için .68, Y-SKHD için .71 ve ölçeğin tamamına ilişkin .88’dir. Bu araştırmaya göre ölçeğin Cronbach Alfa katsayı değeri ODK alt boyutu için 0.85, G-SKHD alt boyutu için 0.70, Y-SKHD alt boyutu için 0.71’dir.

Verilerin Toplanması

Veriler Mayıs-Haziran 2022 tarihleri arasında, Konya İl Millî Eğitim Müdürlüğü’nden onay alındıktan sonra başlatılmıştır. Kura ile belirlenen okullarda veriler toplanmadan önce ilk olarak öğrencilere çalışma hakkında bilgi verilmiş ve çalışmaya katılmak isteyen öğrencilerin velilerine öğrenciler aracılığı ile Bilgilendirilmiş Olur Formu (Ebeveyn Formu) gönderilmiştir. Okul yönetimi ile görüşülerek, yöneticilerin belirlediği gün ve saatlerde, ebeveyninden çalışma için onay alınan öğrencilerden veriler toplanmıştır. Ayrıca öğrencilerden de sözel olarak Bilgilendirilmiş Onam alınmıştır. Veriler, öğrencilerin temel ders ve yemek saatleri dışında kalan zaman dilimlerinde okulun uygun gördüğü sınıflarda araştırmacılar tarafından toplanmıştır. Her bir öğrenciden kendi görüşlerine göre veri toplama formlarını doldurması istenmiştir. Veri toplama araçları sırasıyla “Öğrenci Bilgi Formu”, “Okulla Özdeşleşme Ölçeği” ve “Sosyal Kaygı Ölçeği” şeklinde uygulanmış ve ortalama 15-20 dakika sürmüştür.

Verilerin Değerlendirilmesi

Çalışmada elde edilen verilerin bilgisayara aktarılması ve analizinin yapılması için IBM SPSS 22 programı kullanıldı. Verilerin normal dağılıma uygunluğu normallik testi ile değerlendirildi. Çarpıklık ve basıklık değerleri %5 anlamlılık düzeyinde -1.96 ile +1.96 değerleri baz alınarak ölçüldü. Verilerin analizinde çalışmaya alınan öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı sayı ve yüzde ile değerlendirildi. Çocukların OÖÖ ile SKÖ Puanlarının Dağılımında ortalama değerler ile çalışmada sunuldu. Çocukların Okulla Özdeşleşme ve Sosyal Kaygı Düzeyleri üzerine sosyodemografik özelliklerin etkisini belirlemek için multiple regresyon analizi kullanıldı. Verilerin değerlendirilmesi $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde gerçekleştirildi.

Araştırmanın Etik Yönü

Bu araştırma Selçuk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan 28.04.2022 tarih ve 2022/31 sayılı onayı ve Konya İl Millî Eğitim Müdürlüğü izni ile yürütülmüştür. Çalışmaya alınacak öğrencilere çalışma hakkında bilgi verilmiş ve çalışmaya katılmak isteyen öğrencilerin sözel onamları alınmıştır. Ayrıca ebeveynlere, çalışmaya katılmak isteyen öğrenciler aracılığı ile Bilgilendirilmiş Olur Formu (Ebeveyn Formu) gönderilmiş ve yazılı onamları alınmıştır. Ayrıca katılımcılara cevapların gizli kalacağı konusunda güvence verilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmadan elde edilen veriler Konya’da Selçuklu ilçesinde bulunan bir okuldan toplandığı için verilerin genellenebilirliği sınırlıdır. Ayrıca çalışma bulguları öğrencilerin öz bildirimine dayalı olduğu için sonuçlar verilen cevaplarla sınırlı kalmıştır.

Bulgular

Tablo 1 incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğunu kız öğrencilerin (%72.3) oluşturduğu, %57.3’ünün 6.sınıf öğrencisi olduğu, %87.0’inin çekirdek ailede yaşadığı görülmektedir. Öğrencilerin %77.9’u 1-3 kardeşe sahip iken %6.7’si tek çocuktur. Öğrenciler ekonomik durum algısını %63.2 oranla “orta” olarak, pandemi

döneminde online sistemdeki akademik başarı durumunu %44.7 oranla “orta”, olarak değerlendirmiştir. Yüz yüze eğitime geçiş sonrasındaki akademik başarı durumunu ise %59.7 oranla “daha başarılı oldum” şeklinde değerlendirmiştir. Öğrencilerin pandemi dönemindeki teknolojik imkanlarının yeterliliği sorulduğunda öğrencilerin %79.4’ü teknolojik imkanlarının yeterli olduğunu, %20.6’sı ise teknolojik imkanlarının yeterli olmadığını belirtmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı

Tanıtıcı Özellikler	Sayı	%
Cinsiyet		
Kadın	183	72.3
Erkek	70	27.7
Sınıf		
6. Sınıf	145	57.3
7. Sınıf	108	42.7
Aile tipi		
Çekirdek	220	87.0
Geniş	33	13.0
Kardeş sayısı		
Tek çocuk	17	6.7
1-3 kardeş	197	77.9
4 ve üzeri	39	15.4
Ekonomik durum algısı		
İyi	84	33.2
Orta	160	63.2
Kötü	9	3.6
Pandemide online sistemdeki akademik başarı algısı		
İyi	97	38.3
Orta	113	44.7
Kötü	43	17.0
Yüz yüze eğitime geçildiğinde akademik başarı algısı		
Daha başarılı	151	59.7
Daha başarısız	34	13.4
Değişmedi	68	26.9
Pandemi döneminde teknolojik imkanların yeterliliği		
Yeterli	201	79.4
Yeterli değil	50	20.6
Pandemi döneminde derslerin takip edildiği teknolojik araçlar		
Bilgisayar	136	53.8
Tablet	88	34.8
Akıllı telefon	175	69.2
Televizyon	36	14.2
Pandemi döneminde arkadaşlarla etkileşim kurma yöntemi		
Yüz yüze görüşme	51	20.2
Online ortamlarda görüşme	128	50.6
Hiç görüşmememe	74	29.2
Yüz yüze eğitime geçişte öğretmen ve arkadaşlarla etkileşim kurmada zorlanma		
Evet	23	9.1
Hayır	159	62.8
Kısmen	71	28.1

Öğrenciler dersleri çeşitli teknolojik araçlarla takip etmişlerdir. Teknolojik araçlardan ilk tercih edilenin akıllı telefon (%69.2) olduğu belirlenmiştir. Öğrencilere pandemi döneminde arkadaşlarıyla nasıl etkileşim kurdukları sorulmuş ve öğrencilerin %50.6'sı online ortamda görüştüklerini, bunun yanında %29.2'si ise hiç görüşmediklerini belirtmiştir. Öğrencilerin %62.8'i yüz yüze eğitime geçiş sonrası öğretmen ve arkadaşlarıyla etkileşim kurmada zorlanmadığını belirtmiştir.

Tablo 2. Çocukların okulla özdeşleşme ile sosyal kaygı ölçeği puanlarının dağılımı

Okulla Özdeşleşme Ölçeği	X±SS	Sosyal Kaygı Ölçeği	X±SS
Toplam Puan	3.08±0.55	Toplam	61.02±14.18
		ODK	17.21±7.23
		G-SKHD	10.92±4.33
		Y-SKHD	16.61±5.24

Çocukların OÖÖ ile SKÖ puanlarının ortalamalarına bakıldığında OÖÖ'nden alınan toplam puan ortalamasının ortalamanın üzerinde olduğu (3.08±0.55) bulunmuştur. SKÖ'nin ODK alt boyutundan 17.21±7.23, G-SKHD alt boyutundan 10.92±4.33 ve Y-SKHD alt boyutundan ise 16.61±5.24 puan alındığı görülmektedir. Ölçek toplam puan ortalaması ise ortalamanın altında (61.02±14.18) bulunmuştur.

Tablo 3. Çocukların sosyodemografik özellikleri ile okulla özdeşleşme ve sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişki

		B ¹ (95% CI)	SE	β ²	t	p	VIF
Okulla Özdeşleşme Ölçeği	Constant	3.596(2.897-4.295)	.355		10.131	<.001	
	Cinsiyet	0.177(0.325-0.109)	.075	.142	2.349	.020	1.068
	Sınıf	-0.250(-0.386- -0.114)	.069	-.222	3.611	<.001	1.107
	Online sistemde akademik başarı durumu algınız	-0.178(-0.273- -0.083)	.048	-.228	3.687	<.001	1.116
	Yüz yüze eğitime geçildiğinde akademik başarı durumu algısı	-0.130(-0.206- -0.054)	.038	-.204	3.389	<.001	1.054
	F=3.844, p< .001, Adjusted R Square: .136, R Square: .518						
Sosyal Kaygı Ölçeği	Constant	1.900(1.054-2.246)	.429		4.426	<.001	
	Cinsiyet	.199(.020-.378)	.091	.138	2.189	.030	.139
	Online sistemde akademik başarı durumu algınız	.165(.050-.280)	.058	.183	2.829	.005	1.116
	F=2.068, p= .014, Adjusted R Square: .108, R Square: .056						
ODK	Constant	.730(-.593-2.053)	.672		1.087	.278	
	Online sistemde akademik başarı durumu algınız	.357(.177-.537)	.091	.247	3.913	<.001	1,116
	Derslerin takip edildiği teknolojik araçlar*						
	Televizyon	.393(.024-.761)	.187	.133	2.099	.037	1,124
F=3.042, p<.001, Adjusted R Square: .102, R Square: .152							
G-SKHD	Constant	.949(-.191-2.090)	.579		1.640	.102	
	Online sistemde akademik başarı durumu algınız	.240(.085-.396)	.079	.198	3.055	.003	1.116
	Yüz yüze eğitime geçildiğinde akademik başarı durumu algısı	.154(.031-.278)	.063	.155	2.463	.015	1.054
	F=1.994, p= .019, Adjusted R Square: .052, R Square: .105						
Y-SKH	Constant	2.196(.033-.359)	.590		3.721	<.001	
	Sınıf	-.322(-.549-.095)	.155	-.183	2.799	.006	1.107
F=1.521, p= .104, Adjusted R Square: .028, R Square: .082							

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinin okulla özdeşleşme ve sosyal kaygı düzeyleri üzerine ilişkisini incelemek için multiple regresyon analizi yapıldı. Oluşturulan regresyon modeline göre sosyodemografik

özelliklerin OÖÖ üzerinde etkili olduğu saptandı [$F(12.418) = 3.844, p < .05$]. Cinsiyet değişkeninin okulla özdeşleşme ölçeği puanını pozitif yönde ve anlamlı etkilediği bulundu ($\beta = .142, p < .05$). Cinsiyete göre kız öğrencilerin okulla özdeşleşme düzeyini erkek öğrencilerden daha iyi düzeyde gerçekleştirdiği belirlendi. Ayrıca öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıf düzeyinin düşmesi okulla özdeşleşme ölçeği puanını azaltan anlamlı değişken olduğu belirlendi ($\beta = -.222, p < .05$). Pandemi online sistemde akademik başarı durumu algısı ($\beta = -.228, p < .05$) ve yüz yüze eğitime geçildiğinde akademik başarı durumu algısı ($\beta = -.204, p < .05$) faktörlerinin ise okulla özdeşleşme ölçeği puanını azaltan anlamlı diğer değişkenler olduğu belirlendi. OÖÖ puanının %14'lük kısmı oluşturulan regresyon modeli ile açıklanmaktaydı (Adjusted R Square = 0.136).

Oluşturulan regresyon modeline göre sosyodemografik özelliklerin SKÖ üzerinde etkili olduğu saptandı [$F(4.484) = 2.068, p < .05$]. Cinsiyet değişkeninin SKÖ puanını olumlu ve anlamlı etkilediği ($\beta = .138, p < .05$) bulundu. Öğrencilerin pandemi online sistemdeki başarı durumu algısı ile sosyal kaygı durumu arasında da anlamlı ilişki bulunduğu belirlendi ($\beta = .183, p < .05$). SKÖ puanının %11'lik kısmı oluşturulan regresyon modeli ile açıklanmaktadır (Adjusted R Square = 0.108). Sosyal kaygı puanlarına ilişkin analiz sonucuna göre öğrencilerin pandemi online sistemde akademik başarı durumu algısı ile dersleri takip etmek için kullanılan materyallerden olan televizyon kullanımının olumsuz değerlendirilme korkusu alt boyutunda anlamlı farka neden olduğu görüldü. [$F(7.053) = 3.042, p < .05$]. Öğrencilerin pandemi online sistemdeki başarı durumu algısı ile sosyal kaygı ölçeği alt boyutlarından olan "Olumsuz Değerlendirilme Korkusu" alt boyutu arasında da ilişki bulunduğu belirlendi ($\beta = .247, p < .05$).

Oluşturulan regresyon modeline göre online sistemdeki başarı durumu algısı ve yüz yüze eğitime geçiş sonrası başarı durumu algısı ile G-SKHD alt boyutu arasında anlamlı fark olduğu saptandı. [$F(5.067) = 1.994, p < .05$]. Pandemi online sistemde akademik başarı durumu algısı ($\beta = .198, p < .05$) ve yüz yüze eğitime geçildiğinde akademik başarı durumu algısı ($\beta = .155, p < .05$) faktörleri ile SKÖ'nin G-SKHD alt boyutu puan ortalaması arasında anlamlı ve olumlu ilişki olduğu belirlendi. Oluşturulan regresyon modeli G-SKHD ölçeği puanının %6'sı açıklanmaktaydı (Adjusted R Square = 0.052).

Öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıf düzeyinin Y-SKHD alt boyut puanını azaltan anlamlı değişken olduğu belirlendi ($\beta = -.183, p < .05$). Oluşturulan regresyon modeli ile Y-SKHD ölçeği puanının %3'ü açıklanmaktaydı (Adjusted R Square = 0.028).

Tartışma

Bu çalışmada pandemi sürecinde yüz yüze eğitime tekrar başlayan ergenlerin okula dönüş sonrası okulla özdeşleşme durumu ve sosyal kaygı düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma sonucuna göre öğrencilerin pandemi sonrası okula dönüş sonrası okulla özdeşleşme durumlarının ortalamanın üzerinde olduğu görülmektedir. Literatürde konu ile ilgili çeşitli çalışmalar olmasına karşın pandemi sonrası okula geri dönüş sürecinde okulla özdeşleşmeye yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin okulla özdeşleşme düzeyi algılarının ve öğretmenlere güven düzeyinin değerlendirildiği bir çalışmada öğrencilerin okulla özdeşleşme düzeyine ilişkin algıları bizim çalışmamıza benzer şekilde ortalamanın üzerinde bulunmuştur (Dündar, 2018). Bir başka çalışmada ise 6., 7. ve 8. sınıfta öğrenim gören ortaokul öğrencilerinin cinsiyet, öğrenim görülen sınıf düzeyi faktörlerinin öğrencilerin okulla özdeşleşme düzeyine etkisine bakılmıştır. Araştırma sonucuna göre, öğrencilerin hem arkadaş hem de öğretmen desteğini yüksek algıladıkları ve okula değer verdikleri bulunmuştur (Polat, 2019). Araştırma sonucumuz birçok çalışma sonucuyla paralellik göstermekle birlikte, pandemi sürecinde yapılan ilk çalışma bulgusu olarak literatüre önemli bir katkı sunmaktadır. Araştırmamızda, öğrencilerin okulla özdeşleşme düzeylerinin ortalamanın üzerinde olmasının en önemli nedenlerinden birinin, pandemi sürecinde okulundan ve arkadaşlarından ayrı kalmak zorunda olan öğrencilerin okula özlem duyması nedeniyle bir an önce okullarına kavuşma arzusundan kaynaklanmış olabilir.

Araştırmada okulla özdeşleşme düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Cinsiyete göre okulla özdeşleşme düzeyi kız öğrenciler lehine anlamlıdır. Literatürde de kız öğrencilerin okulla

özdeşleşme düzeyinin erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğunu belirten çalışmalar mevcuttur (Adelabu, 2007; Adomnik, 2012; Bellici, 2015; Cheung, 2004; Sarı, 2013; Wang, Willett & Eccles, 2011). Diğer yandan okulla özdeşleşmenin zıttı olarak düşünülebilecek okulla yabancılaşma ile ilgili yapılan çalışmalarda da erkek öğrencilerin okula yabancılaşma düzeyinin kız öğrencilere oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur (Brown ve ark., 2003; Polat, 2018). Vangölü ve Çenesiz'in (2022) yaptıkları araştırmada cinsiyet değişkeninin okulla yabancılaşma düzeyine etki etmediğini ancak sınıf düzeyi, okul türü ve başarı düzeyinin okulla yabancılaşmaya etki ettiğini bulmuşlardır. Kız öğrencilerin algılanan sosyal destek düzeyinin erkek öğrencilerden daha fazla olduğunu ve bunun da okulla özdeşleşme düzeyine etki edebileceğini belirten araştırmalar da bulgumuzu destekler niteliktedir (Aliyev & Erhan, 2017; Arslan, 2018; Taş & Öztosun, 2018).

Araştırma sonuçlarına göre 7. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin 6. sınıftakilere göre okulla özdeşleşme düzeyinin düşük olduğu görülmektedir. Sınıf düzeyinin artmasının öğrencinin okulla özdeşleşme düzeyini azalttığı söylenebilir. Marks'ın (2000) yaptığı araştırmada, öğrencilerin okula bağlılık düzeylerini sınıf kademesine göre incelemiş ve ilkokuldan liseye öğrencilerin okula bağlılıklarının azaldığını bulmuştur. Literatürde bu bulguya paralel sonuçlara ulaşan çok sayıda araştırma bulunmaktadır (Bellici, 2015; Polat, 2019; Polat, 2018; Sarı, 2013; Vangölü & Çenesiz, 2022). Diğer bir araştırmada ise lisede öğrenim gören öğrencilerin sosyal kaygı düzeyine bakılmış ve öğrenciler arasında sosyal kaygının yaygın olduğu ve cinsiyete göre farklılaştığı belirlenmiştir (Kermen, Tosun & Doğan, 2016). Ancak bu sonuçların kültürlerarası değişebilirliği ve yaşam biçimi, sosyal destek, sosyoekonomik durum vb. faktörlerin de öğrencilerin sosyal kaygı düzeyine etki edebileceği de dikkate alınmalıdır.

Çalışmada pandemi döneminde uygulanan uzaktan eğitim sonrası okula dönen öğrencilerin sosyal kaygı ölçeği alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Sosyal kaygının alt boyutlarının ortalaması değerlendirildiğinde öğrencilerin sosyal kaygıyı en çok olumsuz değerlendirildiği durumlarda ve yeni karşılaşılan durumlarda yaşadığı, genel durumlarda ise nispeten daha az kaygı yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde ergenlerde olumsuz değerlendirilme korkusunun yaşandığını belirten çok sayıda araştırma vardır (Aslan & Koç, 2018; Kermen ve ark., 2016; Ümmet, Çağlar, İme & Akyıl, 2018). Araştırma değişkenlerine göre, ortaokul 6. ve 7. sınıfta öğrenim gören öğrencilerde orta ve yüksek düzeyde sosyal kaygı yaşama durumunun fazla olduğu bulunmuştur. Bu bulgu literatürdeki ergenlik döneminde olan öğrencilerde sosyal kaygı düzeyinin yüksek olduğu sonucuna ulaşan çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Aslan & Koç, 2018; Bruce & Saeed, 1999; Kermen ve ark., 2016; Özyürek & Demiray, 2010). Pandemi süreci sosyal etkileşimlerin oldukça azaldığı bir süreç olduğu için, ergenlerin sosyal kaygı yaşama durumları sürecin getirdiği bir sonuç olarak düşünülebilir.

Literatürde cinsiyete göre sosyal kaygı düzeyinin durumunu araştırarak çalışmalara bakıldığında kızların erkeklere göre daha fazla sosyal kaygıya sahip olduğu belirtilmektedir (Andromahi & Dimitar, 2014; Gren-Landell ve ark., 2009; Rabie ve ark., 2019). Bu bulgular araştırmamızın sonucuyla paralellik göstermektedir. Ancak literatürde cinsiyete göre sosyal kaygıda değişiklik olmadığı sonucuna ulaşan araştırmalar da mevcuttur (Amr, El-Wasify, El-Gilany & Rees, 2013; Işık & Çelik, 2020). Araştırma sonuçlarındaki bu farklılığın nedeni öğrencilerin sosyoekonomik düzeylerinin, aile yapısının, yetiştiği kültürün, çocukluk dönemini geçiş biçimlerinin farklı olmasına bağlanabilir.

Çalışmada akademik başarı düzeyi düşük olan öğrencilerin okulla özdeşleşme düzeylerinin düşük ve sosyal kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgu alan yazında yer alan diğer araştırmalarla uyumludur (Bellici, 2015; Vangölü & Çenesiz, 2022). Morinaj, Hadjar ve Hascher (2020) tarafından 7.-9. sınıf düzeyinde öğrenim gören İsviçreli öğrenciler üzerinde gerçekleştirilen araştırmada 7.-9. sınıf düzeyinde eğitim gören öğrencilerin öğrenim gördükleri eğitim kurumuna, okul arkadaşlarına ve öğretmenlerine duydukları yabancılaşma hissinin akademik başarıya etkisi incelenmiş ve öğrencilerin okula yabancılaşmasının akademik başarı düzeyine etki ettiği bulunmuştur. Araşkal ve Arslan (2021) tarafından üniversite öğrencilerinde yapılan bir araştırmada da pandemi döneminde öğrencilerin okuldan uzaklaştığı, okula yabancılaştığı, tükenmişlik düzeyinin arttığı ve akademisyenlerle ve diğer öğrencilerle iletişimde

azalma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gedik (2023) tarafından 2020-2021 eğitim-öğretim döneminde uzaktan eğitim sürecinde eğitim-öğretim faaliyeti deneyimlemiş öğretmen adaylarının uzaktan eğitime dair görüşlerini belirlemek amacı ile tarama yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen araştırmada öğrencilerin uzaktan eğitimi olumsuz değerlendirdiği, uzaktan eğitimdeki teknik sorunların eğitim kalitesini azalttığı ve öğrencilerin çoğunluğunun sosyal etkileşim kuramama, geleceğe yönelik belirsizlik vb. nedenlerle kaygı yaşadığı bulunmuştur. Sari (2012) yaptığı çalışmada okula aidiyet duygusunu yüksek yaşayan öğrencilerin akademik olarak daha fazla başarı gösterdiğini belirtmiştir. Finn ve Rock (1997) 8.-12. sınıf arasında eğitim gören 1803 öğrenciyi okuldaki başarı durumuna göre “başarılı”, “daha az başarılı” ve “başarısız” şeklinde üç kategoriye ayırarak okula bağlılık ile akademik başarı düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda okulla özdeşleşme-okula bağlı olma ile akademik başarı, okula devam etme, okuldan beklentilerin yüksek olması gibi eğitsel ve sosyal çıktılar arasında ilişki olduğu bulunmuştur.

United Nations Children’s Fund (UNICEF) bir rapor yayınlamış ve pandemi dönemini yaşayan çocukların okula dönme ile ilgili kaygı yaşadığını belirtmiştir. Bu kaygının gerekçeleri ise genel bağlamda önceki okul deneyimleri ve pandeminin getirdiği zorluklar olarak belirtilmiştir. Öğrenciler bu nedenlerden dolayı okula gitmek istememiş ve okulu monoton olarak değerlendirmişlerdir (UNICEF, 2020). Araştırmamızın yüz yüze ve online eğitimdeki başarı durumu algısı ile genel durumlarda sosyal kaçınma-huzursuzluk duyma arasındaki ilişki de bu bağlamda değerlendirilebilir. Başarı durumuna ilişkin algının öğrencilerin sosyal yaşamını etkilediğini ve okula aidiyet duygusunda değişmelere neden olduğu düşünülebilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu öğrencilerin pandemide online sistemdeki akademik başarı durumu algısı ile dersleri takip etmek için kullanılan materyallerden olan televizyon kullanımının olumsuz değerlendirilme korkusu alt boyutunda anlamlı farka neden olduğudur. Literatürde bu konuyla ilgili bir araştırmaya rastlanmamıştır. Sosyal Kaygı Ölçeğinin “Olumsuz Değerlendirme Korkusu” alt boyutunun maddeleri öğrencilerin diğer akranları tarafından nasıl değerlendirildiği, akranlarının kendileri ile ilgili duygu ve düşünceleri ekseninde öğrencileri değerlendirmektedir. Öğrencilere ilişkin sosyodemografik analizlerden televizyon kullanımının %14.2 ile en az tercih edilen dijital materyal olduğu görülmektedir. Pandemi döneminde evde televizyon ile dersleri takip öğrenciler, evdeki diğer aile bireylerinin varlığı, evdeki kişi sayısı kadar televizyon bulunmaması ve televizyonun ortak kullanılan teknolojik cihaz olması nedeniyle televizyon ile dersleri takip etmekte zorlanmış ve olumsuz değerlendirmiş olabilirler.

Sonuç

Araştırma sonucunda, cinsiyet, sınıf düzeyi, online ve yüz yüze eğitimdeki başarı durum algısının OÖÖ üzerine etkili değişkenler olduğu, aynı zamanda cinsiyet ve online eğitimdeki başarı durum algısının SKÖ için de anlamlı fark oluşturduğu belirlendi. Araştırma bulguları doğrultusunda, öğrencilerin okulla özdeşleşme düzeylerini artırmak ve sosyal kaygılarını azaltmak amacıyla cinsiyet, sınıf düzeyi ve öğrencilerin online/yüz yüze eğitimdeki başarı algılarını dikkate alan bütüncül destek programlarının geliştirilmesi, sosyal kaygısı yüksek tespit edilen öğrenci gruplarına yönelik bireysel/grup danışma etkinlikleri düzenlenmesi önerilir.

Etik Kurul Onayı: Selçuk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan etik onay alınmıştır (28.04.2022 tarih ve 2022/31 sayılı).

Bilgilendirilmiş Onam: Çalışmaya alınacak öğrencilere çalışma hakkında bilgi verilmiş ve çalışmaya katılmak isteyen öğrencilerin sözel onamları alınmıştır. Ayrıca ebeveynlere, çalışmaya katılmak isteyen öğrenciler aracılığı ile Bilgilendirilmiş Olur Formu (Ebeveyn Formu) gönderilmiş ve yazılı onamları alınmıştır.

CRedit Yazar Katkı Beyanı: B.K. Conceptualization, Methodology, Data curation, Formal analysis, Writing – original draft, Writing – review & editing, Supervision S.K. Conceptualization, Methodology, Data curation, Formal analysis, Investigation, Writing – review & editing, Supervision

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Finansman: Çalışmada herhangi bir fon kullanılmamıştır.

Kaynaklar

- Adelabu, D. H. (2007). Time perspective and school membership as correlates to academic achievement among African American adolescents. *Adolescence*, 42(167), 525-538.
- Adomnik, J. G. (2012). The effects of self-determination, identification with school, and school climate on middle school students' aspirations for future education. Doctoral thesis. The University of Alabama.
- Aliyev, R., & Erhan, T. (2017). Ortaokul öğrencilerinin algılanan sosyal destek düzeyi ve benlik algılarının incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 401-418. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ataunisobil/article/424693>
- Amr, M., El-Wasify, M., El-Gilany, A.H., & Rees, S. (2013). Gender differences among patients with social phobia in Egypt. *Arab Journal of Psychiatry*, 24(1), 52-59. <https://doi.org/10.12816/0000099>
- Andromahi, N. & Dimitar, B. (2014). Gender differences in young adults with social phobia. *International Neuropsychiatric Disease Journal*, 2(2), 78-84.
- Araşkal, S., & Arslan, B. (2021). Üniversitelerde pandemi sürecinin yönetiminde öğrencilerin yabancılaşması üzerine bir araştırma. *Econder International Academic Journal*, 5(2), 343-358. <https://doi.org/10.35342/econder.943688>
- Arslan, G. (2018). Social exclusion, social support and psychological wellbeing at school: A study of mediation and moderation effect. *Child Indicators Research*, 11, 897-918. <https://doi.org/10.1007/s12187-017-9451-1>
- Aslan, H., & Koç, Z. (2018). Ortaokul öğrencilerinin beden imajı ve sosyal kaygı düzeyleri. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 65-77. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ekuat/article/500208>
- Aydın, A., & Sütcü, S. T. (2007). Ergenler için Sosyal Kaygı Ölçeğinin (ESKÖ) geçerlik ve güvenirliğinin incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 14(2), 79-89.
- Aydoğmuş, M., & Balci, Ö. (2020). Okulla özdeşleşme ölçeğinin Türkçeye uyarlanması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 52(52), 599-616. <https://doi.org/10.15285/maruaeab.630590>
- Bellici, N. (2015). Ortaokul öğrencilerinde okula bağlanmanın çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 48-65. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2015.15.1-5000128594>
- Brown, M. R., Higgins, K., Pierce, T., Hong, E., & Thoma, C. (2003). Secondary students' perceptions of school life with regard to alienation: The effects of disability, gender and race. *Learning Disability Quarterly*, 26(4), 227-238. <https://doi.org/10.2307/1593636>
- Bruce, T. J., & Saeed, S. A. (1999). Social anxiety disorder: A common, underrecognized mental disorder. *American Family Physician*, 60(8), 2311. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/10593322/>
- Cheung, H. Y. (2004). Comparing Shanghai and Hong Kong students' psychological sense of school membership. *Asia Pacific Education Review*, 5, 34-38. <https://doi.org/10.1007/bf03026277>
- Dündar, N. (2018). Ortaöğretim öğrencilerinin okulla özdeşleşme düzeyleri ve öğretmene güven algıları. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Finn, J. D., & Rock, D. A. (1997). Academic success among students at risk for school failure. *Journal of Applied Psychology*, 82(2), 221-261. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.82.2.221>
- Gedik, H. (2023). Pandemi döneminde uzaktan eğitim sürecine ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(3), 1272-1292. <https://doi.org/10.38151/akef.2023.111>
- Gren-Landell, M., Tillfors, M., Furmark, T., Bohlin, G., Andersson, G., & Svedin, C. G. (2009). Social phobia in Swedish adolescents: Prevalence and gender differences. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 44, 1-7. <https://doi.org/10.1007/s00127-008-0400-7>
- Işık, Y., & Çelik, E. (2020). Ergenlerde psikolojik sağlamlığın sosyal dışlanma, sosyal kaygı, cinsiyet ve sınıf düzeyi açısından incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16(27), 174-209. <https://doi.org/10.26466/opus.642037>
- Kermen, U., Tosun, N. İ., & Doğan, U. (2016). Yaşam doyumu ve psikolojik iyi oluşun yordayıcısı olarak sosyal kaygı. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 20-29. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ekuat/article/273151>
- La Greca, A. M., Dandes, S. K., Wick, P., Shaw, K., & Stone, W. L. (1988). Development of the social anxiety scale for children: Reliability and concurrent validity. *Journal of Clinical Child Psychology*, 17(1), 84-91. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp1701_11
- La Greca, A. M., & Lopez, N. (1998). Social anxiety among adolescents: Linkages with peer relations and friendships. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 26(2), 83-94. <https://link.springer.com/article/10.1023/a:1022684520514>
- Lee, J. (2020). Mental health effects of school closures during COVID-19. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 4(6), 421. [https://doi.org/10.1016/S2352-4642\(20\)30109-7](https://doi.org/10.1016/S2352-4642(20)30109-7)
- Loades, M. E., Chatburn, E., Higson-Sweeney, N., Reynolds, S., Shafran, R., Brigden, A., Linney, C., McManus, M. N., Borwick, C., & Crawley, E. (2020). Rapid systematic review: the impact of social isolation and loneliness on the mental health of

- children and adolescents in the context of COVID-19. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 59(11), 1218-1239.e3. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2020.05.009>
- Marks, H. M. (2000). Student engagement in instructional activity: Patterns in the elementary, middle, and high school years. *American Educational Research Journal*, 37(1), 153-184. <https://doi.org/10.2307/1163475>
- Morgan, H. (2020). Best practices for implementing remote learning during a pandemic. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 93(3), 135-141. <https://doi.org/10.1080/00098655.2020.1751480>
- Morinaj, J., Hadjar, A., & Hascher, T. (2020). School alienation and academic achievement in Switzerland and Luxembourg: A longitudinal perspective. *Social Psychology of Education*, 23(2), 279-314. <https://doi.org/10.1007/s11218-019-09540-3>
- Özyürek, A., & Demiray, K. (2010). Yurtta ve ailesi yanında kalan ortaöğretim öğrencilerinin kaygı düzeylerinin karşılaştırılması. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11(2), 247-256.
- Polat, N. (2019). Algılanan sosyal destek ile okulla özdeşleşme arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Polat, Ş. (2018). Ortaokul öğrencilerinde okula yabancılaşma ve okul tükenmişliği ilişkisinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 31(1), 257-277.
- Rabie, M. A., Shorab, E., El Gabry, D., Aziz, K. A., Sabry, W., Aufa, O., ... Nagy, N. (2019). Screening of social phobia symptoms in a sample of Egyptian university students. *Archives of Clinical Psychiatry*, 46, 27-32. <https://doi.org/10.1590/0101-60830000000188>
- Sari, M. (2012). Sense of school belonging among elementary school students. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(1), 1-11. <http://egitim.cu.edu.tr/efdergi>
- Sarı, M. (2013). Lise öğrencilerinde okula aidiyet duygusu. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 147-160.
- Taş, B., & Öztosun, A. (2018). Predictability of internet addiction with adolescent perception of social support and ostracism experiences. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 17(4), 32-41. <https://hdl.handle.net/20.500.12436/4140>
- Umaç, E. H., & Aydın, A. (2021). Covid-19 salgınında ergenlerin sağlığının korunması ve sürdürülmesi: Annelerin perspektifinden. *Journal of Child*, 21(1), 68-73. <https://doi.org/10.26650/jchild.2021.1.824786>
- UNICEF. (2020). Ortaöğretimde sınıf tekrarı, okul terk sebepleri ve örgün eğitim dışında kalan çocuklar politika önerileri raporu. <https://www.meb.gov.tr/earged/unicef/Sınıf%20Tekrarı,%20Okul%20Terki%20Politika%20Raporu.pdf>
- United Nations. (2020). *Startling Disparities in Digital Learning Emerge as COVID-19 Spreads: UN Education Agency*. <https://news.un.org/en/story/2020/04/1062232>
- Ümmet, D., Çağlar, A., İme, Y., & Akyıl, Y. (2018). Duygusal özerklik ve olumsuz değerlendirilme korkusunun ergenlerin psikolojik sağlamlığı üzerindeki rolünün incelenmesi. 20. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi. https://www.researchgate.net/publication/330081022_Duygusal_Ozerklik_ve_Olumsuz_Degerlendirilme_Korkusunun_Ergenlerin_Psikolojik_Saglamligi_Uzerindeki_Rolunun_Incelenmesi_The_Analysis_of_the_Role_of_Emotional_Autonomy_and_the_Fear_of_Negative_Evaluati
- Vangölü, M. S., & Çenesiz, G. Z. (2022). Ortaöğretime devam eden ergenlerde okula yabancılaşmanın çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Humanistic Perspective*, 4(3), 529-548. <https://doi.org/10.47793/hp.1163342>
- Voelkl, K. E. (1996). Measuring students' identification with school. *Educational and Psychological Measurement*, 56(5), 760-770. <https://doi.org/10.1177/0013164496056005003>
- Voelkl, K. E. (1997). Identification with School. *American Journal of Education*, 105(3), 294-318. <https://doi.org/10.1086/444158>
- Wang, M.-T., Willett, J. B., & Eccles, J. S. (2011). The assessment of school engagement: Examining dimensionality and measurement invariance by gender and race/ethnicity. *Journal of School Psychology*, 49(4), 465-480. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2011.04.001>
- Yıldız, A., & Kahraman, S. (2021). Ortaokul öğrencilerinde psikolojik dayanıklılık, sosyal duygusal öğrenme becerileri ve yaşam doyumu arasındaki ilişki. *Okul Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 4(2), 23-60. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/opdd/article/934802>
- Zhou, S. J., Zhang, L. G., Wang, L. L., Guo, Z. C., Wang, J. Q., Chen, J. C., Liu, M., Chen, X., & Chen, J. X. (2020). Prevalence and socio-demographic correlates of psychological health problems in Chinese adolescents during the outbreak of COVID-19. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 29(6), 749-758. <https://doi.org/10.1007/s00787-020-01541-4>